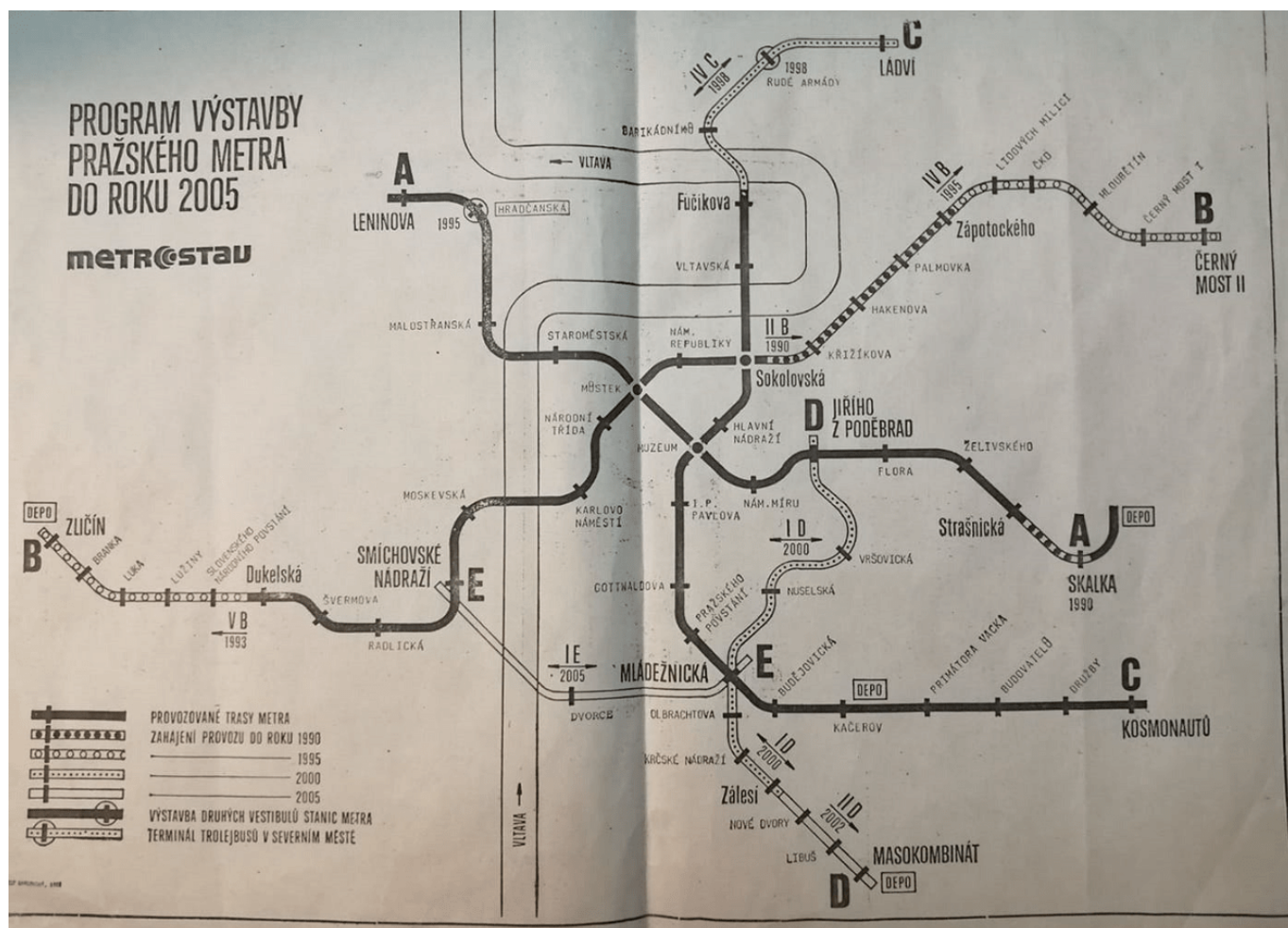

Olbracht není jediný. Ideologické názvy zastávek přežívají

16.05 2025 19:45, Libor Hinčica, Autobusy

V uplynulých dnech proběhla v médiích zpráva, že se vedení Prahy 4 vymezuje proti plánovanému názvu stanice metra D „Olbrachtova“. Tento (dosud stále pracovní název) je používán už od návrhů „děčka“ datovaných koncem 80. let (nejpozději od roku 1987), přičemž jeden z plánovaných výstupů z podzemního labyrintu má skutečně ústít do ulice, jež nese jméno spisovatele Ivana Olbrachta. Ten byl silně ovlivněn levicí, a ačkoli byl pro kritiku nového komunistického vedení v roce 1929 z Komunistické strany Československa vyloučen, během války do KSČ opět vstoupil a po jejím skončení pracoval na tehdejším ministerstvu informací, kde se měl podílet i na knižní cenzuře. Právě závěrečná část jeho života (zemřel v roce 1952, nicméně funkci na ministerstvu opustil již o tři roky dříve) spojená s podporou nástupu zločinného režimu je mu dnes dávána k tíži. V českém prostoru (o slovenském se i s ohledem na současné směřování této země raději blíže rozepisovat nebudeme) je však nadále možné narazit na více toponym, u nichž lze hovořit o jejich více či menším ideologickém zabarvení. Například ve Vyškově se dodnes nachází ulice Antonína Zápotockého, „druhý dělnický prezident“ má pak ve svém rodišti – středočeských Zákolanech – dokonce i svou monumentální sochu. My se s ohledem na zaměření našich textů pokusíme zmínit některé příklady zastávek veřejné dopravy, jež jsou stále navázány na odkaz rudých vládců země, přičemž budeme rádi, pokud čtenáři doplní (například formou komentáře na facebooku) některé další, které naší pozornosti ušly.

Stanice Olbrachtova byla pod svým pracovním názvem zanesena již na konci 80. let ve výhledu tras pražského metra. S „Děčkem“ se zde počítalo už v roce 2000. Zajímavé jsou také další názvy stanic, které se už díky revolučním změnám neuskutečnily. (zdroj: archiv DPP)

Nutno říci, že většina na první pohled závadných názvů veřejných prostranství (a tím i zastávek a stanic) po roce 1989 z veřejného prostoru zmizela. Zbavit se Gottwalda, Lenina, Lidových milic či Rudé armády nebylo obtížné, problém ovšem nastal u osobností, za nimiž byla vojenská, vědecká či umělecká kariéra. Ušetřeny zůstaly mnohdy také ideologicky zabarvené názvy, které však vyznívaly neutrálně.

Do této kategorie lze například zařadit ostravské zastávky *Náměstí Družby* či *Družební* (ve tvaru *Družba-IGY* pak existuje zastávka i v Českých Budějovicích), anebo plejádu „budovatelských“ zastávek: ve tvaru *Budovatelská* je nalezneme ve Zlíně a ve Studénce, jako *Budovatelů* v Havířově a v Jablonci nad Nisou. Velké zastoupení v názvech zastávek má také mládežnická organizace Pionýr. Ta sice existuje dodnes a je od roku 1990 již apolitická, nicméně v době, kdy se po pionýrech pojmenovávala veřejná prostranství a stavby, bylo použitím uvedeného jména odkazováno na Pionýrskou organizaci Československého svazu mládeže (od roku 1970 pak Socialistického svazu mládeže), která byla zřízena po vzoru sovětského Komsomolu a která měla zajistit správnou politickou výchovu školou povinných dětí dle představ komunistického vedení země. Zastávky *Pionýrská* nalezneme v Brně a v Olomouci, *Pionýrů* pak ve Zlíně, v Mostě a v Mohelnici, v Ostravě mají pionýři svůj most (*Most Pionýrů*) a v Uničově celé sídliště (*Sídliště Pionýrů*).

Pražské metro bylo jinak přehlídkou komunistických politiků. Dnešní Dejvická byla Leninova, Vyšehrad byl Gottwaldovou, Jinonice Švermovou atp. Roztyly nesly jméno Primátora Vacka v odkazu na prvního komunistického primátora Prahy, nicméně po revoluci Václav Vacek z pražských toponym zmizel. Zastávka a ulice Vackova na Stodůlkách nesou jméno podle dirigenta. (zdroj: archiv DPP)

Politický nádech měl svého času i cyklistický Závod míru (v prvních letech jeho existence, tj. mezi léty 1948 až 1950, šlo ještě o název neoficiální), v němž mezi sebou soupeřili především závodníci ze sovětského bloku, doplnění zpravidla o některé zástupce dělnických organizací z druhé strany železné opony. I Závod míru přitom přečkal pád režimu, resp. se po pouze dočkal svého obnovení pro jezdce do 23 let, v němž již příslušnost k politickému táboru nehraje (naštěstí) žádnou roli. Po dříve slavném cyklistickém svátku nese jméno zastávka v Praze-Zbraslavi (*Most Závodu míru*) a dvojice zastávek v Pardubicích (*Sídlíště Závodu míru* a *Závodu míru*).

Jasnější odkaz na minulý režim v sobě nesou zastávky *Libina*, *Svazarm* v okrese Šumperk a královohradecká zastávka *ZVU*. V prvním případě je jméno připomínkou na (formálně) dobrovolnou brannou organizaci existující mezi léty 1951–1990 (tzv. Svaz pro spolupráci s armádou), jehož hlavní (nikoli však jedinou) složkou byly nechvalně proslulé Lidové milice. Druhý název je odkazem na původně strojírenský podnik Závody Vítězného února, jemuž po revoluci zmizela z názvu čárka nad písmenem „U“ a význam písmen přestal být v nových podmínkách rozepisován^[1]. Jde patrně o jedinou připomínku tzv. Vítězného února, která se v českém prostředí, byť takto poloskrytě, uchovala.

Ostrava si oproti tomu s prvním komunistickým starostou hlavu nelámala a ulici i zastávku mu ponechala. Tramvaj Škoda 03T (resp. Škoda-Inekon LTM 10.08) je zachycená na úseku mezi zastávkami Josefa Kotase, což byl onen poválečný starosta, a Antonína Poledníka, což byl člen KSČ, který zemřel za války v Osvětimi, kam byl deportován za utváření ilegální sítě. (foto: Libor Hinčica)

Zcela správně zůstala po roce 1989 zachována toponyma (a s nimi i názvy zastávek) odkazující na hrdiny bojů na východní frontě, ať již z řad československých či sovětských vojáků, byť i jejich použití bylo svého času motivováno politicky, ostatně po hrdinech západního či domácího odboje se (pakliže nebyli komunisté) jména ulicím a náměstím nepropůjčovala (a tento dluh si do značné míry nese naše společnost dodnes). Některá jména, která přežila první porevoluční změny, se přesto i v nedávné minulosti přetrásala veřejných prostorem, zejména když se Praha zbavovala sochy sovětského maršála Koněva (2020), anebo v reakci na válku na Ukrajině nahradila Koněvovu ulici (2023) ulicí Hartigovou. Moderátor České televize Jakub Železný poté v roce 2020 rozproudil debatu svou vsuvkou o „nábreží, které se bůhvíproč dodnes jmenuje po komunistickém prezidentu Ludvíku Svobodovi.“ Oba zmínění velitelé přitom mají v České republice nadále i své zastávky. V Rosicích nad Labem a Třebíči nalezneme zastávky *Generála Svobody*, v Ostravě *Nám. Generála Svobody* a v Karlových Varech zastávku *Svobodova*. V Jičíně a v Ostravě poté zůstávají zastávky *Koněvova*.

Na rozdíl od početného zástupu osvoboditelů, Rudá armáda jako celek byla z českého prostředí prakticky vymazána. V názvech zastávek ji lze dnes najít jen díky pomníkům – v ostravské okrajové části Plesná bychom našli zastávku *Pomník RA*, která se v hlášení oznamuje v celém znění (tj. *Pomník Rudé armády*), v okrese Nový Jičín je zastávka *Mořkov*, *pomník rudoarmějce*.

Jedinou připomínkou na Vítězný únor u nás zůstává zastávka ZVU v Hradci Králové, kde byl zachycen trolejbus Škoda 30 Tr. Význam zkratky (Závody Vítězného února) se dnes již nerozepisuje, „neutralizovaná“ byla odejmutím čárky nad písmenem „U“. (foto: Adam Faltus)

Teprve v prosinci 2023 zmizela z českého prostředí poslední zastávka nesoucí jméno *Stalingrad*, která se nacházela v Příbrami (dnes nese neutrální jméno *Hornických učňů*). Většina odkazů na sovětského generalissima a město, jež se stalo jedním ze symbolů druhé světové války, přitom zvládli odstranit po roce 1961 ještě sami komunisté, když Chruščov (sám vyvezený dříve k moci Stalinem) definitivně demontoval jeho kult. Příbramská zastávka tedy byla unikum i v době minulého režimu.

Na obránce skutečného Stalingradu si lze vzpomenout při procházce ostravským sídlištěm Zábřeh, jehož nejstarší část nesla rovněž původně název Stalingrad, a i když později došlo k jeho přejmenování, ulice pojmenované po vojácích nemajících zpravidla žádný vztah k osvobození Československa zůstaly. Podle jedné z nich, upomínající na dvojnásobného hrdinu SSSR Alexandra Iljiče Rodimceva, se jmenuje jedna z tramvajových zastávek – *Rodimcevova*.

V Ostravě lze připomenout i zastávku *Most Miloše Sýkory*, která má odkazovat na mladého komunistu, který měl údajně zachránit před destrukcí ocelový příhradový most, jenž dnes nese jeho jméno. Po revoluci se však v oficiální verzi příběhu tradované od konce války začaly objevovat trhliny, které záchranu mostu pětadvacetiletým Sýkorou zpochybňují, na druhé straně – bez ohledu na politickou angažovanost – nelze zpochybnit, že Miloš Sýkora v době osvobozovacích bojů o Ostravu skutečně padl. Na možné zneužití své památky nemohl mít žádný vliv.

I Praha má své komunisty. Bratři Otto a Viktor Synek byli i po revoluci vzati na milost, neboť byli zatčeni a popraveni v období protektorátu. Jejich odbojová činnost přitom byla prováděna v době, kdy byly nacistické Německo a SSSR de facto spojenci. 1. ilegální Ústřední výbor KSČ, v němž oba působili, proto okupantům příliš neškodil, naopak se vymezoval proti reprezentantům Československa v Londýně a západnímu odboji... (foto: Vojtěch Povolný)

Ostatně komunisté si s pravdou nikdy příliš hlavu nelámali, čehož může být důkazem za minulého režimu široce propagovaný kapitán (v době svého úmrtí nadporučík) Otakar Jaroš. Ten byl coby držitel titulu Hrdina Sovětského svazu (který obdržel jako vůbec první zahraniční voják in memoriam) po celou dobu komunistické nadvlády vykreslován jako zapálený komunista, který hrdinně padl v bitvě u ukrajinského Sokolova, což jej dostalo do názvů ulic, náměstí, nábřeží, škol i sídlišť. Ve skutečnosti byl však antikomunistou, a tak zastávky nesoucí dnes jeho jméno (je jich po republice nejméně devět) sice byly pojmenovány před rokem 1989 primárně k podepření oné legendy vládnoucí strany, nicméně dnes je možné díky nim vzpomínat na padlého důstojníka československé armády již bez nánosu rudého povlaku.

Zvláštní pozice mají komunisté, kteří zemřeli během války, a tak je na ně primárně poukazováno jako na hrdiny protifašistického (jakkoli je tento pojem ve vztahu k německým okupantům nesprávný) odboje.

V Ostravě nalezneme připomínek na minulý režim patrně nejvíce. V těsném sousedství v centru města překonávají řeku Ostravici dva mosty, z nichž jeden nese jméno most Pionýrů a druhý most Miloše Štorky, což byl mladý člen KSČ, jemuž je připisována záchrana onoho mostu. Podle mostů pak nesou název i zastávky MHD. Na snímku opouštějí most Miloše Štorky trolejbusy Škody 21 Tr ev. č. 3312 a 3313. (foto: Libor Hinčica)

To je případ bratrů Otty a Viktora Synků. Otto Synek byl ještě před válkou vedoucím tajemníkem Krajského výboru KSČ v Praze a až do rozpuštění komunistické strany na konci prosince 1938 také poslancem Národního shromáždění. Během války byl členem 1. ilegálního Ústředního výboru KSČ. Zatčen byl ještě před útokem na Sovětský svaz v únoru 1941, k jeho popravě došlo v září téhož roku. Na KSČ byl navázán i jeho bratr Viktor, který dokonce ještě po vzniku protektorátu vycestoval do SSSR, kde byl instruován k odbojové (avšak také k ideologické) činnosti. Po návratu v srpnu 1939 se zapojil společně s bratrem Ottou do komunistického odboje, který ovšem ve svých počátcích sledoval primárně zájmy SSSR (byl plně podřízen kominterně), nikoli Československa (s ohledem na bratříčkování Stalina s Hitlerem byla v dané době vedena komunisty agitace i proti prezidentu Benešovi a západnímu odboji). Svého bratra přežil Viktor Synek o necelý rok (jeho život vyhasl v červnu 1942 v koncentračním táboře Mauthausen). Vzpomínkou na oba bratry je zastávka *Náměstí Bratří Synků* v Praze-Nuslích. V Ostravě-Porubě bychom našli jednosměrnou zastávku *Oty Synka*, která má – stejně jako přilehlá ulice – nesprávně počestný název křestního jména někdejšího komunistického poslance, neboť ten se celý život podepisoval jako „Otta“.

Na jihu Ostravy se nachází tramvajová zastávka *Antonína Poledníka*, která je pojmenována po zakládajícím členovi komunistické strany v Hrabůvce. Tento dělník Vítkovických železáren byl zatčen v roce 1942, když se pokoušel vybudovat ilegální odbojovou síť. Ještě v témže roce měl zemřít v Osvětimi.

Komunistická spisovatelka Marie Pujmanová má svou zastávku v Havířově... (foto: Vojtěch Povolný)

Patrně nejznámějším komunistou-odbojářem, jehož život byl ukončen v roce 1943 na šibenici berlínské věznice Plötzensee, je Julius Fučík, někdejší redaktor Rudého práva i Haló novin, který se široce angažoval v propagaci komunistického hnutí i Sovětského svazu (vzpomeňme například jeho knihu z roku 1932 věnovanou SSSR pod názvem „Země, kde zítra již znamená včera“). Jeho nejznámější dílo bylo vydáno až po jeho smrti pod názvem „Reportáž psaná na oprátce“, přičemž také tyto texty, vynášené z pankrácké věznice na tzv. motácích, měly výrazně ideologický podkres (po válce byly navíc částečně upraveny, aby bylo Fučíkovo hrdinství a uvědomění zvýrazněno). Přestože mnoho „Fučíků“ po revoluci zmizelo, dodnes nalezneme na území ČR hned osm zastávek, v nichž jméno komunistického žurnalisty figuruje, konkrétně jde o:

Bojkovice, Fučíkova čtvrť;

Důl Fučík (Petrvald);

Chropyně, ZŠ Fučíkova;

Králův Dvůr, Fučíkova;

Kutná Hora, Žižkov, Fučíkova;

Orlová, Poruba, zast. u Dolu Fučík 5;

II Fučíkova (Turnov);

Zabrušany, Želénky, Fučík.

...i v Brně. Na snímku ji právě opouští trolejbus Škoda 21 Tr ev. č. 3013. (foto: Dominik Konečný)

Autorsky mimořádně činný byl také komunista Jan Šverma, jeden z nejbližších spolupracovníků Klementa Gottwalda a později rovněž poslanec Národního shromáždění, který po rozpuštění KSČ uprchl společně s dalšími prominentními členy vedení strany do Moskvy. Odtud byl v roce 1944 vyslán na Slovensko, kde se zapojil do Slovenského národního povstání, kde ovšem v listopadu 1944 našel svoji smrt, když zemřel vysílením během sněhové bouře při pokusu o přechod Nízkých Tater, což mu zaručilo místo v pantheonu komunistických mučedníků. Podobně jako Fučík byl i Šverma, člověk velice vzdělaný, bystrého úsudku a nezpochybnitelného novinářského talentu, po revoluci promazáván z názvů veřejných prostranství, takže přišel mj. i o svou stanici metra v Praze (dnes Jinonice), stále ale existuje napříč republikou několik zastávek, v nichž se jeho jméno objevuje, zpravidla v nějakém spojení. V Karlových Varech tak máme zastávku *Švermův dům*, v Dobručce u Mladé Boleslavi *Švermovy sady* a v Ostravě leží v těsném sousedství zastávky *Koksova Jan Šverma* a *Důl Jan Šverma*. Ve tvaru *Švermova* přežila pouze jediná zastávka, a to v Brně. Zcela jedinečné postavení má pak železniční zastávka (a zastávka MHD) *Kladno-Švermov*, neboť v Kladně zůstal i po revoluci zachován název Švermov pro jednu z okrajových čtvrtí (byť bezprostředně po sametové revoluci existovaly snahy o její přejmenování).

Z dalších členů komunistické strany, po kterých dodnes zůstává zachováno pojmenování zastávek, lze zmínit *Josefa Kotase*, který má svou zastávku v Ostravě-Hrabůvce. Josef Kotas se v komunistické straně angažoval ještě před druhou světovou válkou, během níž pak trávil většinu času (paradoxně) v Londýně. Jeho hvězdná chvíle přišla po skončení konfliktu, kdy se postavil do čela Ostravy i krajského národního výboru. V roce 1951 byl z krajské funkce uvolněn a zdálo se, že dokonce skončí v soukolí politických procesů, neboť na počátku 50. let se již komunisté začali vyvražďovat mezi sebou. S ohledem na širokou podporu ostravských pracujících ale proti němu žádná obvinění vznesena nebyla a až do roku 1960 zůstal v čele Ostravy. Coby první komunistický starosta (resp.

předseda jednotného a později městského národního výboru) byl vyzdvihován jako jeden z hlavních budovatelů Ostravy, po revoluci byla jeho stranická role zatlačena do pozadí a připomínán je hlavně jako lodivod městského poválečného rozvoje, což mu zachránilo i „jeho“ ulici a od ní odvozenou zastávku.

V moravské metropoli bychom našli i zastávku věnovanou pionýrům. V její těsné blízkosti byl zdokumentován vůz Škoda 22 Tr ev. č. 3608. (foto: Dominik Konečný)

Komplikované jsou názvy zastávek pojmenované po komunistických umělcích, což je ostatně i případ diskuze o stanici metra Olbrachtova. Vzájemně se zde bijí umělecká složka s politickou angažovaností. Ze sovětských autorů přežívá dodnes v českém prostředí Maxim Gorkij, jehož díla měla bezpochyby literární kvalitu, nicméně byl vždy zaníceným revolucionářem, a i když se na nějakou dobu s bolševiky rozešel, po svém návratu do Sovětského svazu v roce 1928 byl jedním z největších prominentů sovětského režimu, čemuž se přizpůsoboval i ve svých dílech. Nechvalně proslulá se stala jeho návštěva Soloveckých ostrovů v roce 1929, kde se nacházel jeden z gulagů, o němž pak ve svém článku referoval v tom nejlepší světlo, což mělo obrousit i před světovou veřejností informace o hrůzných praktikách, které zde sovětský režim prováděl. Zastávek, které zahrnují jméno Maxima Gorkého, napočítáme v ČR pět. Ve tvaru *Maxima Gorkého* (potažmo *M. Gorkého*) jsou v Trutnově a Krnově, v Pardubicích existují zastávky *Gorkého* a *Gorkého, škola*, v samostatném postavení *Gorkého* je navíc zastávka ještě v Jihlavě.

Z českých komunistických autorů s dodnes širokým zastoupením ve veřejném prostoru lze zmínit Vítězslava Nezvala, jenž je sice na jedné straně předním tuzemským představitelem surrealismu, ale současně byl také (především po druhé světové válce) aktivní v KSČ, do níž vstoupil už v roce 1924. Po komunistickém převratu se jako člen Ústředního akčního výboru Národní fronty podílel na čistkách mezi spisovateli a přizpůbil se plně socialistickému realismu. Jeho verše oslavující

Stalina (ve stejnojmenné lyricko-epické básni z roku 1949) patří k literárnímu dnu. Přes jeho vysokou angažovanost (výrazně větší, než měl aktuálně skloňovaný Ivan Olbracht) se mu podařilo ve veřejném prostoru udržet, a tak máme dosud i šest zastávek, v nichž je jméno autora „Stalina“ obsaženo – v Ostravě jde o *Nezvalovo náměstí* v Porubě, v Šumperku o zastávku *Nezvalova*, *Na vyhlídce*, v Litoměřicích a Benešově jsou zastávky pouze v jednoduchém tvaru *Nezvalova* a v Chomutově je za sebou dvojice zastávek *Vítězslava Nezvala I* a *Vítězslava Nezvala II*.

Trolejbus Škoda 26 Tr zachycený v zastávce Gorkého v Jihlavě pojmenované po Maximu Gorkém, spisovateli, který mj. ve svém článku oslavoval jeden ze sovětských gulagů... (foto: Libor Hinčica)

Politicky angažovanou autorkou byla i držitelka titulu národní umělkyně (1953) Marie Pujmanová, která se stala členkou KSČ až v roce 1946 a se vši vervou podporovala poúnorové změny ve společnosti (což vedlo i k úpadku kvality jejích děl). Spolupodepsat měla dle některých tvrzení i prohlášení vyjadřující podporu popravě JUDr. Milady Horákové. Zastávky s názvem *Marie Pujmanové* nalezneme dodnes v Brně a v Havířově. Bolševismem byla ovlivněna i spisovatelka Marie Majerová, byť ta byla po kritice strany v roce 1929 (po podepsání tzv. Manifestu sedmi) z KSČ vyloučena. V roce 1945 byla ale přijata zpět a působila již výhradně v zájmu vedení strany. Svou zastávku (*Marie Majerové*) má dodnes v Třebíči. Obdobně byla komunisty vzata na milost spisovatelka Helena Malířová, která byla rovněž ze strany v roce 1929 vyloučena. Na rozdíl od Marie Majerové se ale do ní nestihla už vrátit, neboť v roce 1940 přirozenou smrtí zemřela. Zastávky *Heleny Malířové* bychom našli v Brně a v Havířově.

[1] Obdobný postup byl přitom po roce 1989 výjimečně uplatněn i u některých zahraničních podniků, v německém Schwerinu tak například dodnes existuje společnost mající v názvu písmena KGW, která se podobně jako královohradecké ZVU již nerozepisují, nicméně originálně znamenaly Klement-

Gottwald-Werke.

Url: [Olbracht není jediný. Ideologické názvy zastávek přežívají](#)